

Murat UĞUR

İstanbul / Beşiktaş Sosyal Güvenlik Merkezi Müdür Yardımcısı

Sanatçıların Sosyal Güvenliği

1- GİRİŞ

5510 sayılı Kanun'un 4. maddesinin ikinci fıkrasının (b) bendi ile bir veya birden fazla işveren tarafından çalıştırılan¹; film, tiyatro, sahne, gösteri, ses ve saz sanatçıları ile müzik, resim, heykel, dekoratif ve benzeri diğer uğraşları içine alan bütün güzel sanat kollarında çalışanlar ile düşünürler ve yazarlar sigortalı sayılmıştır. SSİY ekinde yer alan "Kanunun 4 üncü Maddesinin İkinci Fıkrasının (b) Bendi Kapsamında Sayılan Sigortalılara İlişkin Uğraşı Alanı Ve Çalışanları Gösterir Liste"² ile bu kapsamda sayılan işler belirlenmiştir.

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nda hizmet akdi ile bir veya birden fazla işveren tarafından çalıştırılanlar Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı sayılmakta olup, bu kapsamda; bir veya birden fazla işveren tarafından çalıştırılan film, tiyatro, sahne, gösteri, ses ve saz sanatçıları ile müzik, resim, heykel, dekoratif ve benzeri diğer uğraşları

içine alan bütün güzel sanat kollarında çalışanlar ile düşünürler ve yazarlar, 5510 sayılı Kanun'a eklenen ek 6. madde ile 1/3/2011 tarihinden itibaren 4. maddenin ikinci fıkrasının (b) bendine belirtilenlerden Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca belirlenecek alanlarda kısmi süreli iş sözleşmesiyle bir veya birden fazla kişi tarafından çalıştırılan ve çalıştıkları kişi yanında ay içerisinde çalışma saati süresine göre hesaplanan çalışma gün sayısı 10 günden az olan kişilerin sigortalılıklarının, kendileri tarafından 30 gün üzerinden prim ödemeleri suretiyle sağlanacağı hüküm altına alınmış olup bu sigortalılar özel olarak 4/a kapsamında sigortalı sayılmışlardır.

II- 5510 SAYILI KANUN'A GÖRE SANATÇI SAYILANLAR

Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği'nde yer alan ve Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından belirlenen;

1- Sinema sanatçıları ve çalışanları,

- 2- Tiyatro, opera, bale sanatçıları ve çalışanları,
- 3- Müzik ve sahne sanatçıları,
- 4- Folklor ve halk sanatçıları,
- 5- Edebiyat,
- 6- Görsel sanatlar, dekoratif sanatları v.b. uğraşları yapanlar sanatçı olarak sayılmıştır.

III- HİZMET AKDI

Borçlar Kanunu'nun 313. maddesinde hizmet akdi, "Hizmet akdi öyle bir mukaveledir ki; onunla işçi, muayyen veya gayri muayyen bir zamanda iş görmeyi ve iş sahibi dahi ona ücret vermeyi taahhüt eder."

Türk Borçlar Kanunu'nun³ 393. maddesinde ise hizmet sözleşmesi, işçinin işverene bağımlı olarak belirli veya belirli olmayan süreyle iş görmeyi ve işverenin de ona zamana veya yapılan işe göre ücret ödemeyi üstlendiği sözleşmedir şeklinde tanımlanmıştır.

5510 sayılı Kanun'un 4/1-a kapsamındaki sigortalılık bu tanım üzerine kurulmuştur.

IV- HİZMET AKDİNİN UNSURLARI

1- Hizmet: İşçi, işverene emeğini verme taahhüdünde bulunur. İşçi, eseri değil, hizmet verme sorumluluğunu taşır. Hizmet, işverenin işyerinde veya belirleyeceği yerde yapılır.

2- Bağımlılık: Hizmet akdi iki taraflı akidlerden olup, karşılıklı borç doğurur. İşçi emeğini, işveren emrine verir ve işin yapıldığı sürede ona tabi olur. İşveren ise emeğin karşılığı olarak ücret ödemeyi kabul eder. Bağımlılık unsuru hizmet akdini, konusu iş görme olan diğer akitlerden (istisna, vekâlet vb.) ayıran en önemli unsurdur.

3- Ücret: Emeğin kirası niteliğinde olup işverenin sorumluluğudur. Saatlik, günlük, haftalık, aylık çalışmalar karşılığı ödenebileceği gibi işin miktarına göre ve kardan hisse şeklinde de verilebilir.

4- Süre: İş (hizmet) sözleşmesi belirli bir süre için yapılabileceği gibi süresiz de yapılabilir. Hizmetin, sözleşme süresi içinde günün belirli saatlerinde, haftanın veya ayın belirlenen günlerinde yerine getirilmesi de mümkündür.

V- İSTİSNA AKDI (ESER SÖZLEŞMESİ)

Bu sözleşme ile bir taraf (yüklenici), öteki tarafın (ısmarlayan-sipariş veren) ödemeyi taahhüt ettiği ücret karşılığında, bir eser meydana getirmeyi taahhüt eder ve borçlanır.

İstisna Akdinin Unsurları;

- 1- Eser (Yapılacak Şey)
  - 2- Bağımsızlık
  - 3- Semen (Fiyat-Bedel)
  - 4- Süre (Zaman)
- şeklinde dir.

VI- VEKÂLET AKDI (VEKİLLİK SÖZLEŞMESİ)

Vekil, sözleşme uyarınca kendisine yüklenen (sorumluluğuna verilen) işin yürütülmesini veya üzerine aldığı işin yerine getirilmesini borçlanır.

VII- KENDİ ADINA VE HESABINA BAĞIMSIZ ÇALIŞAN SANATÇILAR

Ticari kazanç veya serbest meslek kazancı nedeniyle gerçek veya basit usulde gelir vergisi mükellefi olanlar, şirket ortaklarından; kolektif şirket ortaklarının tamamı, adi komandit şirketlerin komandite ve komanditer ortakları ile donatma iştiraki ortakları, anonim şirketlerin yönetim kurulu üyesi olan ortakları, limited şirket ortaklarının tamamı 4/b sigortalısı sayılırlar.

VIII- KENDİ ADINA VE HESABINA BAĞIMSIZ ÇALIŞAN SANATÇILARIN BİLDİRİMİ

5510 sayılı Kanun'un 4. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendine tabi olanların sigortalılıkları, sigortalı olmalarını gerektiren faaliyetlerinin başladığı tarihten itibaren başlatılmakta, bunların bildirimleri ise ilgili vergi daireleri, ticaret sicil memurlukları veya şirket yetkilileri tarafından sigortalı işe giriş bildirgesi ile 15 gün içinde yapılmaktadır.

IX- KENDİ NAM VE HESABINA BAĞIMSIZ ÇALIŞANLARIN PRİMLERİ

Kendi nam ve hesabına çalışan sigortalılar; % 20 malullük, yaşlılık ve ölüm, % 1 ila % 6,5 arasında değişen iş kazası meslek hastalığı ve % 12,5 genel sağlık sigortası primi olmak üzere toplam % 33,5 - % 39 arasında değişen oranlardaki primin tamamını kendileri öderler.

X- İSTEĞE BAĞLI SİGORTALILIK

Türkiye'de ikamet edenler ile Türkiye'de ikamet etmekte iken sosyal güvenlik sözleşmesi imzalanmamış ülkelerdeki Türk vatandaşlarından;

a) Bu Kanuna tâbi zorunlu sigortalı olmayı gerektirecek şekilde çalışmamak veya sigortalı olarak çalışmakla birlikte ay içerisinde 30 günden az çalışmak ya da tam gün çalışmamak,

b) Kendi sigortalılığı nedeniyle aylık bağlanmamış olmak,

c) 18 yaşını doldurmuş bulunmak,

d) İsteğe bağlı sigorta talep dilekçesiyle Kuruma başvuruda bulunmak şartları aranır.

a- İsteğe bağlı sigortalılığın başlangıcı

5510 sayılı Kanun ile isteğe bağlı sigortalılık, isteğe bağlı talep dilekçesinin Kurum kayıtlarına intikal ettiği tarihi takip eden günden itibaren başlar.

b- Ay içinde 30 günden az çalışanlardan isteğe bağlı sigortalı olanlar

Ay içerisinde 30 günden az çalışan veya prim ödeme gün sayısı, ay içindeki toplam çalışma saatinin İş Kanunu'na göre belirlenen günlük normal çalışma saatine (7,5) bölünmesi suretiyle hesaplanan sigortalıların, aynı ay içerisinde eksik kalan günlerini isteğe bağlı sigortaya primi ödemek suretiyle tamamlamaları imkânı bulunmaktadır.

5510 sayılı Kanun'un 50. maddesi ile ay içinde 30 günden az çalışan veya tam gün

çalışmayanlar isteğe bağlı sigortaya müracaat etmeleri halinde kalan sürelerini isteğe bağlı sigortaya prim ödeyerek 30 güne tamamlayabilmektedirler. 6111 sayılı Kanun'la⁴ 5510 sayılı Kanun'da yapılan değişiklik uyarınca, 25/2/2011 tarihinden itibaren ay içinde 30 günden az çalışan sigortalıların isteğe bağlı sigortalılık statüleri 5510 sayılı Kanun'un 4. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı sayılacaktır.

Bu durumda ay içinde 30 günden az çalışmaları nedeniyle isteğe bağlı sigortalı sayılanların 1/10/2008-24/2/2011 tarihleri arası 4. maddenin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamında, 25/2/2011 tarihi ve sonrası 4. maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalılık süresi sayılacaktır.

c- İsteğe bağlı sigorta primleri

İsteğe bağlı sigorta prim oranı, prime esas kazancın alt sınırı ile üst sınırı arasında, sigortalı tarafından belirlenen prime esas aylık kazancın % 32'sidir. Bunun % 20'si malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi, % 12'si genel sağlık sigortası primidir.

Ödenecek prim tutarı 16 yaşından büyükler için belirlenen asgari ücret ile asgari ücretin 6,5 katı arasında sigortalı tarafından belirlenen tutarın % 32'sidir.

1/1/2011 - 30/06/2011 arasında geçerli olan 796.50 TL tutarındaki brüt asgari ücrete göre ödenecek en düşük prim tutarı 255,88 TL, en yüksek prim tutarı ise 1.656,77 TL'dir. Sigortalılar bu iki tutar arasında istediği meblağı ödeyebilmektedir.

d- İsteğe bağlı sigorta primlerinin ödenmesi

İçinde bulunulan aya ait isteğe bağlı sigorta primi takip eden ayın sonuna kadar Kurumun anlaşmalı olduğu bankalara ödenir.

Ayrıca isteğe bağlı sigortalılar söz konusu primi ait olduğu aydan itibaren 12 aylık süre içerisinde de gecikme cezası ve gecikme zammıyla beraber ödeyebilirler.

Aylık ödeyeceği kazancı önceden (örneğin asgari ücretten) beyan eden sigortalıların fazla

ödeme yaparak gelecek ayların primini erken ödeme imkânı da bulunmaktadır.

İsteğe bağlı sigortaya ödenen primler, emeklilik haklarının yanı sıra sigortalının borcunun bulunmaması halinde genel sağlık sigortasından yararlanma imkânını da vermektedir.

XI- GENEL SAĞLIK SİGORTASI YARDIMLARINDAN YARARLANMA

Kanunun 4. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendine tabi olan sanatçılar ve bunların bakmakla yükümlü olduğu eş, çocuk ile bakmakla yükümlü olduğu ana ve babasının sağlık hizmeti sunucusuna başvurduğu tarihten önceki son bir yıl içinde toplam 30 gün genel sağlık sigortası prim ödeme gün sayısının olması yerlidir.

Kendi nam ve hesabına bağımsız çalışanların genel sağlık sigortası yardımlarından yararlanabilmeleri için sağlık hizmeti sunucusuna başvurduğu tarihten önceki son bir yıl içinde toplam 30 gün genel sağlık sigortası prim ödemiş olmaları ve 60 günden fazla prim borcu bulunmaması gerekir.

XII- HİZMET BORÇLANMALARI

- Doğum izni süreleri,
- Askerlik süreleri,
- Doktora öğreniminde veya tıpta uzmanlık için yurt içinde veya yurt dışında geçen süreler,
- Sigortalı olmaksızın avukatlık stajını yapanların normal stajda geçen süreleri,
- Tutuklulukta geçen süreler,
- Grev ve lokavtta geçen süreler,
- Hekimlerin fahri asistanlıkta geçen süreleri,
- 4857 sayılı Kanun'a göre kısmi süreli iş sözleşmesi ile çalışanların borçlanmaları, (5510 sayılı Kanunun 41. maddesine eklenen (i) bendi ile 25/2/2011 tarihinden sonraki sürelerle ilişkin üzere, 4857 sayılı Kanun'a göre kısmi süreli iş sözleşmesi ile çalışan sigortalıların kısmi süreli çalıştıkları aylara ait eksik kalan sürelerini borçlanmalarına imkan sağlanmış olup, bu bent uyarınca yapılacak borçlanmalar 4. maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsa-

mında sigortalılık süresi olarak değerlendirilecektir.)

- 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu uyarınca gözaltına alınanların veya tutuklananların borçlanmaları (6111 sayılı Kanun'la 5510 sayılı Kanun'a eklenen Geçici 36. maddesi ile; 13/5/1971 tarihli ve 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu uyarınca kurulan sıkıyönetim mahkemelerinin görev alanına giren suçlar nedeniyle yakalanan veya tutuklananlardan, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yönetime el koyduğu 12 Eylül 1980 tarihinden itibaren haklarında kovuşturmaya yer olmadığına veya beraatlerine karar verilenlerin, gözaltında veya tutuklulukta geçen süreleri için kendilerinin ya da hak sahiplerinin bu durumlarını belgeleyerek 25/8/2011 tarihine kadar Sosyal Güvenlik Kurumu'na talepte bulunmaları gerekmektedir.) sigortalı veya hak sahipleri tarafından borçlanılmak suretiyle hizmet olarak değerlendirilmektedir.

a- Borçlanma prim oranı ve ödeme süresi

Günlük borçlanma tutarı; prime esas kazancın alt sınırı ile üst sınırı arasında sigortalı tarafından belirlenen prime esas günlük kazancın 32'sidir. Borçlanma tutarı, tebliğ tarihinden itibaren bir aylık sürede ödenmekte, ödenmeyen süreler için tekrar borçlanma başvurusu yapılabilmektedir.

XIII- KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI'NCA BELİRLENECEK ALANLARDA KISMİ SÜRELİ OLARAK ÇALIŞANLAR

5510 sayılı Kanun'un 4. maddesinin ikinci fıkrasının (b) bendi ile bir veya birden fazla işveren tarafından çalıştırılan; film, tiyatro, sahne, gösteri, ses ve saz sanatçıları ile müzik, resim, heykel, dekoratif ve benzeri diğer uğraşları içine alan bütün güzel sanat kollarında çalışanlar ile düşünürler ve yazarlar sigortalı sayılmıştır. SSIY ekinde yer alan "Kanunun 4 üncü Mad-

desinin İkinci Fıkrasının (b) Bendi Kapsamında Sayılan Sigortalılara İlişkin Uğraşı Alanı Ve Çalışanları Gösterir Liste” ile bu kapsamda sayılan işler belirlenmiştir.

5510 sayılı Kanun’a eklenen Ek 6. madde⁵ ile 1/3/2011 tarihinden itibaren 4. maddenin ikinci fıkrasının (b) bendine belirtilenlerden Kültür ve Turizm Bakanlığı’nca belirlenecek alanlarda kısmi süreli iş sözleşmesiyle bir veya birden fazla kişi tarafından çalıştırılan ve çalıştırları kişi yanında ay içerisinde çalışma saati süresine göre hesaplanan çalışma gün sayısı 10 günden az olan kişilerin sigortalılıkları, kendileri tarafından 30 gün üzerinden prim ödemeleri suretiyle sağlanacağı hüküm altına alınmış olup bunlar 4. maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı sayılacaklardır.

a- Sigortalılığın başlangıcı ve başvuru

5510 Sayılı Kanun’un Ek 6. madde kapsamında sigortalı olmak isteyenler Sanatçı Olarak Kısmi Süreli Çalışanlara Ait Belirlenecek Giriş Bildirgesi ve sanatçı ile işvereni arasında imzalanan kısmi süreli iş sözleşmesi ile sanatçının ikamet ettiği ilde bulunan sosyal güvenlik il müdürlüğü/sosyal güvenlik merkezine müracaat edeceklerdir. İşveren ile çalışanın bağlı olduğu meslek birliği veya sendika ya da Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın merkez veya taşra birimleri tarafından onaylanmamış “Sanatçı Olarak Kısmi Süreli Çalışanlara Ait Giriş Bildirgesi” işleme alınmayacaktır.

Ancak, sanatçıların ay içerisinde birden fazla işverenin veya Ek 6. madde kapsamında yeni bir işveren yanında çalışmaya başlamaları halinde her bir işverenle yapmış oldukları kısmi süreli iş sözleşmeleri Kuruma ayrı ayrı verilecek, ancak ay içerisinde her bir sözleşme için prim ödenmeyecek yalnızca 30 gün prim ödenecektir.

b- Ek 6. maddeye göre sigortalı olanların prim hesabı ve gün sayısı

5510 sayılı Kanun’un Ek 6. maddesine göre sigortalı olacaklardan 1/3/2011 tarihinden itibaren 5510 sayılı Kanun’un 82. maddeye göre belirlenen prime esas kazancın alt ve üst sınırı

arasında olmak kaydıyla sigortalı tarafından belirlenen günlük kazancın otuz katının % 32,5’i oranında prim öderler. Bu prim oranının % 20’si malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları, % 12,5’i genel sağlık sigortası primidir. Bu sigortalılardan 4447 sayılı Kanun’a tabi olmak isteyenler % 3 sigortalı ve işveren hissesi oranındaki işsizlik sigortası primini de öderler. İşsizlik sigortası priminin ait olduğu ayı takip eden ayın sonuna kadar ödenmemesi halinde o aya ait işsizlik sigortası primini ödeme hakları düşmektedir.

5510 sayılı Kanun’a eklenen Geçici 29. madde ile ek 6. madde kapsamındaki sigortalılar 1/3/2011-31/12/2011 tarihleri arasında 82. maddeye göre belirlenen prime esas günlük kazancın alt sınırının on sekiz katı üzerinden başlanılarak, takip eden her yıl için bir puan artırılmak suretiyle otuz katını geçmemek üzere prim ödeyeceklerdir.

Ek 6. maddeye tabi sigortalı sayılanlar için ay 30 gün olarak dikkate alınacak bu sigortalılar;

- 1.3.2011-30.6.2011 tarihleri arasında işsizlik sigortası primi ödemek istemeyenler;

Aylık kazanç alt sınırına göre: $26,55 \text{ TL} \times 18 \times \% 32,5 = 155,32 \text{ TL}$,

- 1.7.2011-31.12.2011 tarihleri arasında işsizlik sigortası primi ödemek istemeyenler;

Aylık kazanç alt sınırına göre: $27,90 \text{ TL} \times 18 \times \% 32,5 = 163,22 \text{ TL}$,

prim ödeyeceklerdir.

- 1.3.2011-30.6.2011 tarihleri arasında işsizlik sigortası primi ödeyecekler ise;

Aylık kazanç alt sınırına göre: $26,55 \text{ TL} \times 18 \times \% 35,5 = 169,65 \text{ TL}$,

- 1.7.2011-31.12.2011 tarihleri arasında işsizlik sigortası primi ödeyecekler;

Aylık kazanç alt sınırına göre: $27,90 \text{ TL} \times 18 \times \% 35,5 = 178,28 \text{ TL}$,

prim ödeyeceklerdir.

c- Sigortalılığın sona ermesi

Ek 6. madde kapsamında 4. maddenin ikinci fıkrasının (b) bendinde belirtilen ve Kültür ve Turizm Bakanlığı’nca belirlenecek alanlarda kısmi süreli iş sözleşmesiyle bir veya birden fazla kişi tarafından çalıştırılanların sigortalılıkları;

- 5510 sayılı Kanun'un 4. maddesinin birinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bendi kapsamında uzun vadeli kollarına tabi çalışmaya başlaması,
- İsteğe bağlı sigortalı olması,
- Bu kapsamdaki çalışmasının sona ermesi halinde sona erecektir.

XIV- GENEL OLARAK EMEKLİLİK ŞARTLARI

Sigortalıların yaşlılık sigortasından aylığa hak kazanma şartları;

- 08/09/1999 (hariç) tarihinden önce sigortalı olanlar,
- 08/09/1999 (dahil) ila 30/04/2008 (dahil) tarihleri arasında sigortalı olanlar,
- 01/05/2008 ve sonrasında sigortalı olanlar, şeklinde farklılaşmaktadır.

a- 08/09/1999 tarihinden önce sigortalı olanlar

1- Hizmet akdine tabi olarak 08/09/1999 tarihinden önce sigortalı olarak çalışmaya başlayanlardan;

- Kadın ise 50, erkek ise 55 yaşını doldurmuş olması ve en az 5000 gün veya,
- Kadın ise 50, erkek ise 55 yaşını doldurmuş olması, 15 yıldan beri sigortalı bulunması ve en az 3600 gün yahut,
- Kadın ise 50, erkek ise 55 yaşını doldurmuş olmakla beraber, kadın ise 20, erkek ise 25 yıldan beri sigortalı bulunması ve en az 5000 gün

malüllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş olma şartlarının yerine getirilmesi gerekmektedir.

Söz konusu şartlar, 08/09/1981 tarihinden önce sigortalı olan kadınlar ile 08/09/1976 tarihinden önce sigortalı olan erkekler için uygulanmakta olup, belirtilen tarihlerden sonra sigortalı olanlar kademeli geçiş sürecine tabidir.

2- Kendi nam ve hesabına bağımsız olarak 08/09/1999 tarihinden önce çalışmaya başlayanlardan;

- Kadın ise 20 tam yıl, erkek ise 25 tam yıl veya
- Kadın ise 50, erkek ise 55 yaşını doldurmuş olmak ve en az 15 tam yıl

sigorta primi ödemiş olma şartları aranmaktadır.

Söz konusu şartlar, 01/10/1999 tarihi itibarıyla aylık bağlanmasına hak kazanmalarına iki tam yıl veya daha az kalan sigortalılar için uygulanmaktadır. 01/10/1999 tarihi itibarıyla 50/55 yaş ve 15 tam yılın, 01/06/2002 tarihi itibarıyla de 20 veya 25 tam yılın tamamlanmasına kalan süre esas alınmak suretiyle sigortalılar kademeli geçiş sürecine tabidir.

b- 08/09/1999 - 30/04/2008 tarihleri arasında sigortalı olanlar

1- Hizmet akdine tabi olarak 08/09/1999 (dahil) tarihinden sonra ilk defa sigortalı olarak çalışmaya başlayanlardan;

- Kadın ise 58, erkek ise 60 yaşını doldurmuş olmak ve en az 7000 gün veya,
- Kadın ise 58, erkek ise 60 yaşını doldurmuş olmak, 25 yıldan beri sigortalı bulunmak ve en az 4500 gün

malüllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş olmak şartları aranmaktadır.

2- Kendi nam ve hesabına bağımsız olarak 08/09/1999 tarihinden sonra ilk defa çalışmaya başlayanlardan;

- Kadın ise 58, erkek ise 60 yaşını doldurmuş olması ve 25 tam yıl veya
  - Kadın ise 60, erkek ise 62 yaşını doldurmuş olması ve en az 15 tam yıl
- sigorta primi ödemiş olma şartları aranmaktadır.

c- 01/05/2008 ve sonrasında sigortalı olanlar

İlk defa 01/05/2008 ve daha sonraki tarihlerde sigortalı olanlardan;

- 4 (a) sigortalıları için kadın ise 58, erkek ise 60 yaşını doldurmuş olması ve en az 7200 gün,
- 4 (b) sigortalıları için kadın ise 58, erkek ise 60 yaşını doldurmuş olması ve en az 9000 gün

malüllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi bildirilmiş olması şartları aranmaktadır.

Söz konusu yaşlar, 1/1/2036 tarihinden sonra emekli olacaklarda kademeli bir artışla

erkeklerde 2045 yılında, kadınlarda ise 2048 yılında 65 olarak öngörülmekle birlikte, aylık bağlanması için aranan 7200 veya 9000 gün prim ödeme şartının yerine getirildiği tarihte geçerli olan yaş hadleri uygulanmak suretiyle sigortalılar emekli olabileceklerdir.

Prim ödeme gün sayısının tamamlanacağı tarihe göre kademeli geçiş süreci aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Prim ödeme gün sayısını aşağıdaki aralıkta tamamlayanlar	Emeklilik Yaşı	
	Kadın	Erkek
01.01.2036-31.12.2037	59	61
01.01.2038-31.12.2039	60	62
01.01.2040-31.12.2041	61	63
01.01.2042-31.12.2043	62	64
01.01.2044-31.12.2045	63	65
01.01.2046-31.12.2047	64	65
01.01.2048 tarihinden itibaren	65	65

d- Kısmi aylık (4/a)

08/09/1999 tarihinden önce hizmet akdine tabi olarak çalışmaya başlamış olan ve 23/5/2002 tarihi itibarıyla 15 yıl sigortalılık süresi, kadın ise 50, erkek ise 55 yaş şartı ile birlikte 3600 gün prim ödeme şartını yerine getirememiş olan sigortalılar, söz konusu şartların yerine getirileceği tarihe göre kademeli yaşa tabi tutulmakta olup, yaş şartları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

15 yıl sigortalılık süresi, 3600 gün ve kadınlarda 50, erkek 55 yaşın	Kadın	Erkek
23.05.2002 ve Öncesinde Tamamlanması	50	55
24.5.2002-23.5.2005	52	56
24.5.2005-23.5.2008	54	57
24.5.2008-23.5.2011	56	58
24.5.2011-23.5.2014	58	59
24.5.2014 Sonrasında Tamamlanması	58	60

e- Kısmi aylık (4/b)

01/10/1999 tarihinden önce sigortalı olmak-

la birlikte, söz konusu tarih itibarıyla 15 tam yıl prim ödeme süresi ile kadın ise 50, erkek ise 55 yaşını doldurma koşulunu yerine getiremeyen sigortalıların tabi olacağı kademeli geçiş süreci aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

01/10/1999 tarihinden itibaren 15 tam yıl prim ödemesine ve kadın ise 50, erkek ise 55 yaşın tamamlanmasına	Kadın	Erkek
2 tam yıl veya daha az süre kalanlar	50	55
2 tam yıldan fazla, 4 tam yıl daha az süre kalanlar	51	56
4 tam yıldan fazla, 6 tam yıl veya daha az süre kalanlar	52	56
6 tam yıldan fazla, 8 tam yıl veya daha az süre kalanlar	53	57
8 tam yıldan fazla kalanlar	54	57
10 tam yıldan fazla kalanlar	56	58
8/9/1999 - 30/04/2008 arası sigortalı olanlar	60	62

f- 5510 sayılı Kanun'a göre ileri yaştakilerin emekliliği

Sigortalılar için öngörülen yaş hadlerine 65 yaşını geçmemek üzere üç yıl eklenmek ve adlarına en az 5400 gün prim ödenmiş olması halinde de aylık bağlanabilmektedir. 5400 gün şartı 4/a kapsamındaki sigortalılar açısından 2008 yılı için 4600 günden başlamak ve her yıl 100 gün artırılmak suretiyle 2016 yılına kadar kademeli geçiş tabidir.

g- Malullük aylığı

Çalışma gücünün veya iş kazası veya meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünün en az % 60 oranında kaybedildiği Kurum Sağlık Kurulu'nca tespit edilen sigortalılar malül sayılmaktadır.

Malullük aylığı bağlanması için; en az on yıldan beri sigortalı olan ve toplam 1800 gün veya başka birinin sürekli bakımına muhtaç derecede malul sigortalılar için ise sigortalılık süresi aranmaksızın 1800 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalı prim bildirilmiş olması şartları aranmaktadır.

Söz konusu şartları yerine getiren sigortalılara çalıştığı işten ayrılması, 4/b (Bağ-Kur) men-

subu olanların ise prim borcu olmaması ile birlikte işyerini kapatması veya devretmesinden sonra yazılı talepte bulunması halinde malullük aylığı bağlanmaktadır.

Bağlanan malullük aylığı; çalışmaya veya yurt dışında ikamete dayalı sosyal yardım almaya başlanması durumunda veya kontrol muayenesi sonunda malul olmadığının tespiti halinde kesilmektedir.

h- Özel emeklilik şartları

Sosyal güvenlik uygulamalarında, sakatlığı nedeniyle vergi indiriminden yararlanan, sigortalı işe başladığı tarihten önce malül olan veya erken yaşlanan sigortalılar özel olarak korunmakta ve bunların daha kolay şartlarda emekli olabilmelerine imkân tanınmaktadır.

XV- SAKATLIĞI NEDENİYLE VERGİ İNDİRİMİNDEN YARARLANANLAR

30/4/2008 tarihinden önce sigortalı olan ve sakatlığı nedeniyle vergi indiriminden yararlanan sigortalıların emekliliğe hak kazanma şartları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

06/08/1991 tarihinden önce sigortalı olarak çalışmaya başlayanlar, sakatlık dereceleri dikate alınmaksızın 15 yıl sigortalılık süresi ve 3600 gün prim ödeme şartıyla emekli olabilmektedir.

Sigortalılık Başlangıcı	I. Derece Sakat (% 80 ve üzeri)		II. Derece Sakat (% 60-% 80)		III. Derece Sakat (% 40-% 60)	
	Süre	Gün	Süre	Gün	Süre	Gün
06/08/1991 öncesi	15 yıl	3600	15 yıl	3600	15 yıl	3600
07/08/1991-06/08/1994	15 yıl	3600	15 yıl 8 ay	3680	16 yıl	3760
07/08/1994-06/08/1997	15 yıl	3600	16 yıl 4 ay	3760	17 yıl	3920
07/08/1997-06/08/2000	15 yıl	3600	17 yıl	3840	18 yıl	4080
07/08/2000-06/08/2003	15 yıl	3600	17 yıl 8 ay	3920	19 yıl	4240
06/08/2003-Ekim/2008	15 yıl	3600	18 yıl	4000	20 yıl	4400

XVI- ÇALIŞMAYA BAŞLADIĞI TARİHTE MALÜL OLANLAR

5510 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği 2008 Ekim ayından önce sigortalı olarak çalışmaya başlayan ve çalışmaya başladığı tarihte malül olan sigortalılara da 15 yıl sigortalılık süresi ve 3600 gün prim ödeme şartıyla emekli aylığı bağlanabilmektedir.

5510 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten sonra ilk defa çalışmaya başladığı tarihten önce malül sayılmayı gerektirecek derecede hastalık veya özür bulunan ve bu nedenle malullük aylığından yararlanamayan sigortalılara en az onbeş yıl sigortalılık süresi ve 3960 gün prim ödeme şartıyla emekli aylığı bağlanmaktadır.

Söz konusu 3960 gün prim ödeme şartı 4/a kapsamındaki sigortalılar açısından 2008 yılı için 3700 günden başlamak ve her yıl 100 gün artırılmak suretiyle 2011 yılına kadar kademeli geçişe tabidir.

XVII- ÇALIŞMA GÜCÜNDE KAYBI OLAN SİGORTALILAR

Kurum Sağlık Kurulu'nca çalışma gücündeki kayıp oranının;

a) % 50 ilâ % 59 arasında olduğu anlaşılan sigortalılar, en az 16 yıldan beri sigortalı olmaları ve 4320 gün,

b) % 40 ilâ % 49 arasında olduğu anlaşılan sigortalılar, en az 18 yıldan beri sigortalı olmaları ve 4680 gün,

malüllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi bildirilmiş olmak şartıyla yaş şartı aranmaksızın yaşlılık aylığına hak kazanmaktadır.

4/a kapsamındaki sigortalılar açısından, 4320 gün prim ödeme şartı 2008 yılı için 3700 günden, 4680 gün prim ödeme şartı ise 4100 günden başlamak ve her yıl 100 gün artırılmak suretiyle 2015 yılına kadar kademeli geçişe tabidir.

XVIII- ERKEN YAŞLANAN SİGORTALILAR

55 yaşını dolduran ve erken yaşlanmış ol-

duğu Kurum Sağlık Kurulunca tespit edilen sigortalılar, 5400 gün prim ödeme şartını yerine getirmeleri halinde yaşlılık aylığından yararlanabilmektedir.

XIX- ÖLÜM AYLIĞI

Vefat eden sigortalının hak sahiplerine sağlanan yardımlar; ölüm aylığı bağlanması, ölüm toptan ödemesi yapılması, evlenme ödeneği verilmesi ve cenaze ödeneği verilmesidir.

a- Ölüm aylığından yararlanma şartları

1) En az 1800 gün malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi bildirilmiş (borçlanmalar dahil) veya 4. maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı sayılanlar için, her türlü borçlanma süreleri hariç en az 5 yıldan beri sigortalı bulunup, toplam 900 gün malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi bildirilmiş iken,

2) Malûllük, vazife malûllüğü veya yaşlılık aylığı almakta veya hak kazanmış, durumda iken,

3) Bağlanmış bulunan aylığı, sigortalı olarak çalışmaya başlamaları sebebiyle kesilmiş iken,

Vefat eden sigortalının;

Dul eşine, çalışmayan ve kendi çalışmaları nedeniyle gelir veya aylık bağlanmayan erkek çocuklarına öğrencilik durumları esas alınmak suretiyle 25 yaşına kadar, yaş şartı aranmaksızın evli olmayan kız çocuklarına, çalışma gücünü en az % 60 oranında kaybeden malûl çocuklarına, çalışmayan ve aylık almayan muhtaç anne ve babaya ölüm aylığı bağlanmaktadır.

Ayrıca, hizmet akdine tabi sigortalılardan 01/10/2008 tarihinden önce vefat edenler için borçlanma yapılarak 900 günün tamamlanması halinde aylık bağlanmaktadır.

XX- İŞ KAZASI VE MESLEK HASTALIĞI

5510 sayılı Kanun'un 4/a ve 4/b kapsamındaki sigortalılar yararlanır.

Meslekte kazanma gücünün en az % 10 yitirenlere sürekli iş göremezlik geliri bağlanmak-

tadır. Meslekte kazanma gücünü % 60 ve üzerinde kaybedenlere malûllük sigortası şartları da olması halinde ayrıca malûllük aylığı bağlanmaktadır.

İş kazası ve meslek hastalığı yardımlarından yararlanılabilmesi için belirli staj süresi aranmaktadır. Dolayısıyla, ilk işe başlanıldığı gün iş kazası meydana gelmesi halinde dahi bu sigorta kolundan sağlanan yardımlar verilmektedir. Sigortalının iş kazası veya meslek hastalığı sonucu vefat etmesi halinde ise hak sahiplerine gelir bağlanmaktadır.

Buna göre sigortalı olarak çalışmanın önemi ayrıca ortaya çıkmaktadır.

XXI- İLERİ YAŞTA OLUP SOSYAL GÜVENCESİ OLMAYANLAR İÇİN 2022 SAYILI KANUN'A GÖRE SAĞLANAN HAKLAR

01/07/1976 tarihinde kabul edilen 2022 Sayılı "65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Gücsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun" 10/07/1976 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

2022 sayılı Kanun'un amacı; herhangi bir Sosyal Güvenlik Kurumu'ndan aylık ve gelir almayan muhtaç durumdaki yaşlı ve özürlü vatandaşlarımızı sosyal güvenlik şemsiyesi altına almak ve Devletin, Anayasanın öngörmüş olduğu Sosyal Hukuk Devleti İlkesini yerine getirmektir.

65 yaşını doldurmuş yaşlılar ile 18 yaşından büyük özürülüler ve Kanunen bakmakla yükümlü olduğu 18 yaşını tamamlamamış özürlü yakını bulunan muhtaç durumdaki Türk vatandaşları 2022 sayılı Kanun kapsamında yer almaktadır.

Bu Kanun kapsamında yapılan yardımlar muhtaçlık esasına dayanmakta olup, primsiz niteliktedir.

Ülkemizin, kriteri ve ödenecek aylık miktarı Kanunla belirlenen, düzenli, sürekli ve tek sosyal yardım sistemi olan 2022 sayılı Kanun kapsamında aylık alanların tedavi giderleri ye-

şil kart verilmek suretiyle devlet tarafından karşılanmaktadır.

a- 2022 sayılı Kanun kapsamında yapılan yardımlar

1- Yaşlılık Aylığı

65 yaşını doldurmuş muhtaç kimselere, muhtaçlık sınırı tutarında ödenen aylıktır.

2- Özürlü Aylığı

18 yaşından büyük ve herhangi bir işe yerleştirilememiş özürlü (özür derecesi %40 ile %69 arasında olanlar) muhtaç kimselere, muhtaçlık sınırının %200'ü tutarında ödenen aylıktır.

3- Bakıma Muhtaç Özürlü Aylığı

18 yaşından büyük olan ve başkasının yardımı olmaksızın hayatını devam ettiremeyecek şekilde özürlü (özür derecesi %70 ve üzeri olanlar) muhtaç kimselere, muhtaçlık sınırının %300'ü tutarında ödenen aylıktır.

4- Özürlü Yakını Aylığı

Kanunen bakmakla yükümlü olduğu 18 yaşını tamamlamamış özürlü (özür derecesi %40 ve üzeri olan) yakını bulunan muhtaç kimselere, bakım ilişkisini fiilen gerçekleştirmek kaydı ile muhtaçlık sınırının %200'ü tutarında ödenen aylıktır.

b- 2022 sayılı Kanun'a göre muhtaçlık kriteri

Sosyal Güvenlik Kurumu'ndan her ne ad altında olursa olsun bir gelir veya aylık almayan ve hanedeki geliri, 1615 gösterge rakamının (Bütçe Kanununda her yıl düzenlenmektedir) memur maaş katsayısı ile çarpımından bulunacak tutarın altında olanlar muhtaç kabul edilmektedir. 2010 yılının birinci altı aylık dönemi için muhtaçlık kriteri 92,67 TL'dir.

c- 2022 sayılı Kanun kapsamındaki aylık miktarları

Her yıl Bütçe Kanunu'nun (K) Cetvelinde belirtilen gösterge rakamının memur maaş kat-

sayısı ile çarpımından bulunacak miktarlar esas alınarak ödenecek aylıklar belirlenmekte, bu şekilde bulunan aylık miktarlarına ayrıca % 5 oranında asgari geçim indirimi ilave edilmektedir.

XXII- HİZMET ÇAKIŞMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Sigortalının 4. maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentlerinde yer alan sigortalılık statüleri ile (c) bendinde yer alan sigortalılık statüsüne aynı anda tabi olacak şekilde Kanun kapsamına girmesi halinde öncelikle aynı maddenin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında, (a) ve (b) bentlerinde yer alan sigortalılık statülerine tabi olacak şekilde Kanun kapsamına girmesi halinde ise aynı maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı sayılır.

4. maddenin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamında sayılanlar, kendilerine ait veya ortak oldukları işyerlerinden dolayı, 4. maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı bildirilemezler.

İsteğe bağlı sigortalı olanların 4. maddenin birinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentleri kapsamına tabi olacak şekilde çalışmaya başlamaları halinde, bu Kanunun 51. maddesinin üçüncü fıkrası saklı kalmak kaydıyla isteğe bağlı sigortalılık hali sona erer.

a- Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca belirlenecek alanlarda kısmi süreli iş sözleşmesiyle çalışanlar ile tarım veya orman işlerinde hizmet akdiyle süresiz olarak çalışan sigortalıların hizmetlerinin çakışması

6111 sayılı Kanun'la Kanun'a eklenen Ek 5. madde⁵ ile Ek 6. maddelerde sigortalılık talep ile başlamakta, sigortalıların 4. madde kapsamında çalışmamaları halinde bu sigortalılıkları devam etmekte, talepleri halinde ise sona ermektedir. Bu durumda Ek 5. madde kapsamında sigortalılığı devam ederken Ek 6. madde kapsamında talepte bulunan ya da Ek 6. madde kapsamında sigortalılığı devam ederken Ek 5.

madde kapsamında talepte bulunan sigortalıların önce başlayan sigortalılıkları sona ermeden diğer kapsamdaki sigortalılığı başlatılmayacaktır.

b- Hizmet çakışmalarında sosyal güvenlik destek primi uygulaması

4. maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentlerine tabi hizmet çakışmalarında sosyal güvenlik destek primine tabi sigortalılar hakkında 1/3/2011 tarihinden itibaren 4(a) kapsamındaki sigortalılık esas alınarak işlem yapılacaktır.

Örnek- 1/3/2003 tarihinden itibaren 4. maddenin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamında yaşlılık aylığı alan sigortalının esnaf sigortalılığının devam etmesi nedeniyle aylığından sosyal güvenlik destek primi kesilmektedir. Sigortalının 3/6/2011 tarihinde 4. maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında çalışmaya başlaması nedeniyle aylıklarından yapılan sosyal güvenlik destek primi kesintisi 2/6/2011 tarihi itibarıyla kaldırılacaktır.

XXIII- SONUÇ

Kişilerin başkalarına muhtaç olmadan yaşamlarını teminat altına almayı amaçlayan sosyal güvenlik hakkı, Anayasamız ve kanunlarla belirlenmiş vazgeçilemez bir insan hakkıdır.

Sosyal güvenlik reformu çerçevesinde hayata geçirilen 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'yla; sigortalılar arasında ayrımcılığa yol açan farklılıklara son verilerek, kişinin kamu ya da özel sektörde, bir işverene bağlı ya da bağımsız çalışıp çalışmadığına bakılmaksızın, bütün vatandaşlar eşit hak ve yükümlülüklerle tabi tutulmaktadır.

5510 sayılı Kanun'da; gerek emeklilik haklarından, gerekse genel sağlık sigortası haklarından yararlanılarak sosyal güvenlik kapsamında yer alınabilmesi için değişik alternatifler bulunmaktadır.

Bu nedenle, kişilerin bir başkasının yardımına muhtaç olmadan hayatını idame ettirebilmesi, çalışma yaşamında karşılaşılabileceği risklere karşı koruma altına alınması ve ileri yaşlarda

da emeklilik haklarından yararlanılabilmesi için sosyal güvenlik şemsiyesi altında olunması gerekmektedir.

DİPNOTLAR

- 1 16.06.2006 Tarih 26200 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
- 2 12.05.2010 Tarih 27579 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
- 3 04.02.2011 Tarih 27836 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
- 4 25.02.2011 Tarih 27857 (Mükerrer) Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
- 5 EK MADDE 5-Tarım veya orman işlerinde hizmet akdiyle süresiz olarak çalışanları; EK MADDE 6- Ticari taksi, dolmuş ve benzeri nitelikteki şehir içi toplu taşıma aracı işyerleri ile 4 üncü maddenin ikinci fıkrasının (b) bendinde belirtilen ve Kültür ve Turizm Bakanlığınca belirlenecek alanlarda kısmi süreli iş sözleşmesiyle bir veya birden fazla kişi tarafından çalıştırılan, sigortalıları ifade eder.

KAYNAKLAR

SGK Genelgeleri ve eğitim notları.